

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ВОЛКОВА НАТАЛІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 378: 664.057.21

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Рівне – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на базі Криворізького державного педагогічного університету та Рівненського державного гуманітарного університету, Міністерство освіти і науки України.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
БРЮХАНОВА Наталія Олександрівна,
завідувач кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії;

доктор педагогічних наук, доцент
КРИВИЛЬОВА Олена Анатоліївна,
професор кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету;

доктор педагогічних наук, професор
ТКАЧУК Станіслав Іванович,
професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Захист відбудеться «26» червня 2024 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 Рівненського державного гуманітарного університету за адресою: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <https://www.rshu.edu.ua> та у бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31).

Реферат розіслано «26» травня 2024 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі європейської інтеграції України освіта як надійний фундамент продуктивності окремого фахівця й усього суспільства є стратегічним ресурсом досягнення добробуту та конкурентоздатності держави на міжнародній арені. Національна стратегія розвитку освіти в Україні, концептуальні положення якої знайшли відображення в таких нормативно-правових актах і документах, як: закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про додаткові заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», Положення про організацію освітнього процесу у закладах вищої освіти, – це запорука низки поступальних змін в українській освітній парадигмі, що актуалізують оптимізацію процесів формування кадрів для різних сфер професійної діяльності, зокрема й для сфери підготовки майбутніх педагогів-інженерів до професійної діяльності в галузі харчових технологій.

На тлі очевидної значущості для високодинамічного ринку праці кваліфікованих фахівців із професійної освіти привертають особливу увагу інженери-педагоги (педагоги професійного навчання) у галузі харчових технологій, діяльність яких пов'язана з підготовкою робітничих кадрів у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, установах й організаціях харчової галузі. Специфіка діяльності інженерів-педагогів у галузі харчових технологій за сьогоденних умов вимагає оновленого прагматичного бачення їхньої підготовки, модернізації змісту, методичної системи, технологій та умов, що забезпечують пріоритет індивідуально-творчого, технологічного, гуманістичного підходів, особистісно-орієнтованого виміру професійної освіти.

Аналіз стану кадрового забезпечення закладів професійної (професійно-технічної) освіти дав змогу стверджувати про необхідність розроблення й упровадження цілісної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі шляхом налагодження співпраці закладів вищої освіти з роботодавцями та стейкхолдерами.

Обґрунтування теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій передбачає опрацювання дотичних до цієї проблеми досліджень українських і зарубіжних учених, у яких осмислено: підготовку майбутніх педагогів в умовах педагогічних закладів вищої освіти – А. Алексюк, В. Бондар, В. Радул, Р. Хмелюк й ін.; педагогічний аспект означеного процесу – Н. Бібік, Н. Гузій, Н. Кічук, Л. Кондрашова, З. Курлянд, Л. Мартинець, О. Мороз й ін.; професійну підготовку майбутніх педагогів – С. Гончаренко, В. Дудка, І. Зязюн, В. Луговий, Н. Ничкало, Г. Терещук й ін.; теоретико-методологічні основи професійної освіти – І. Бех, М. Євтух, М. Кондрашов, С. Ніколаєнко, В. Приходько, С. Сисоєва, Л. Хоружа й ін.; зміст професійної підготовки – А. Артемова, А. Ашерів, О. Кобернік й ін.; умови організації освітнього процесу в ході підготовки інженерів-педагогів – Г. Горленко, Л. Тархан й ін., а також висвітлено особливості розроблення педагогічної концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів – В. Євдокимов, Л. Пуховська, І. Прокопенко й ін.; обґрунтування змісту професійної діяльності інженера-педагога – Н. Брюханова, Р. Горбатюк, С. Ткачук, В. Хоменко й ін.;

трактування положень системного підходу – І. Жиліна, В. Кушнір, С. Сапожников й ін.; формування концептуальних підходів – Л. Тархан, суб'єктно-діяльнісного підходу – Г. Сорокових; методичних аспектів професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів – І. Богданова, В. Осадчий, Г. Канюк, О. Кривильова, Л. Тархан й ін.; професійної підготовки фахівців – А. Мелецінек, Ф. Вайнерт, Е. Шорт та ін.

Попри плідну роботу науковців у сфері вивчення проблем удосконалення професійної підготовки інженерів-педагогів, сучасна педагогічна теорія і практика формування науково обґрунтованої педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до виконання професійних функцій у галузі харчових технологій потребує вдосконалення. Це актуалізує доцільність модернізації професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, яка б забезпечила позитивну динаміку рівня їхньої готовності до творчої, конкурентоспроможної діяльності.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури, результатів наукових пошуків, емпіричних досліджень і висновків щодо підготовки фахівців із професійної освіти дав змогу констатувати про наявність низки *суперечностей* на:

соціально-економічному рівні – між вимогами суспільства, що постійно ускладнюються, до сучасного педагога професійного навчання та недостатнім станом його підготовки у ЗВО;

соціально-педагогічному рівні – між орієнтацією сучасної педагогічної практики на європейський рівень освіти й традиційним змістом, формами та методами професійної підготовки;

теоретично-методологічному рівні – між посиленням вимог до рівня сформованості професійної компетентності інженера-педагога в галузі харчових технологій і обмеженими можливостями її формування в умовах ЗВО;

особистісно-професійному рівні – між роллю закладів вищої освіти у модернізації професійної освіти та професійною інертністю викладацького складу щодо таких змін;

технологічному рівні – між потребою більш глибокої інтеграції психолого-педагогічного й інженерного складників у процесі вивчення дисциплін загальної та практичної підготовки й нерозробленістю механізмів, здатних забезпечити її.

Подолання зазначених суперечностей актуалізує необхідність систематизації та конкретизації теоретичних і методичних засад модернізації професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у системі університетської освіти.

Актуальність задекларованої проблеми, потреба її комплексного дослідження, а також наявність спектра суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні, тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету, держбюджетної теми «Модернізація підготовки майбутніх фахівців професійно-

педагогічного напрямку в умовах освітнього простору» (№ 0119U102964). Тему дисертації затверджено вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 12 від 23 червня 2016 р.) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 28.11.2017 р.). Попередню експертизу дисертації проведено в Рівненському державному гуманітарному університеті (протокол № 4 від 08.04.2024 р.).

Мета дослідження полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у педагогічних закладах вищої освіти.

Для досягнення мети дослідження було передбачено виконання таких **завдань**:

1) дослідити генезу, провідні наукові ідеї та концептуальні підходи до підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

2) обґрунтувати теоретичні засади ефективності професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, запропонувати змістове наповнення наукових категорій, які відображають її сутність і структуру;

3) розробити концепцію підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах педагогічного закладу вищої освіти;

4) виявити й обґрунтувати педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

5) теоретично обґрунтувати педагогічну систему професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах педагогічного університету;

6) розробити науково-методичний супровід реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

7) експериментально перевірити ефективність педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у контексті їхньої готовності до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у педагогічних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: педагогічна система підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності.

Концепція дослідження. Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів в умовах університетської освіти, що уможливорює формування їхньої готовності до праці в галузі харчових технологій, стимулює активність, самостійність, ініціативність особистості в ході практичної діяльності та розвиток її креативних здібностей, слугує імпульсом професійної творчості, становлення самодостатності й самоствердження майбутнього фахівця у професійній сфері.

Теоретико-методологічну основу концепції складають ідеї забезпечення ефективності професійної підготовки та позиції суб'єктів освітнього процесу, моделювання системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах університетської освіти, її науково-методичного забезпечення та психолого-педагогічного супроводу, створення

оптимальних педагогічних умов організації підготовки та її продуктивності щодо набуття готовності до професійної діяльності в галузі харчових технологій в умовах університетської практики.

Концепція ґрунтується на *методологічному, теоретичному, змістовно-процесуальному та практичному концептах*, які в сукупності забезпечать формування готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності в різних сферах професійної освіти та виробництва.

Методологічний концепт передбачає такі методологічні підходи, як:

– системний, що регламентує цілісність професійної підготовки на основі її взаємодії та педагогічного освітнього середовища, залучення студентів до активної пізнавальної діяльності на принципах співпраці між собою та створює передумови для побудови структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

– особистісно орієнтований, який зумовлює орієнтацію системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів на розвиток унікальності, самобутності, суб'єктності, формування їхньої готовності до діяльності в галузі харчових технологій як важливого показника продуктивності професійної підготовки в системі університетської освіти;

– компетентнісний, що дає змогу трактувати готовність до діяльності в галузі харчових технологій як базис розвитку професійної компетентності та креативності, якими мають вирізнятися майбутні інженери-педагоги різних аспектів професійної діяльності, а також як методологію проектування та прогнозування якісного освітнього процесу в умовах професійної підготовки;

– змістовно-процесуальний, що створює умови для опанування системи теоретичних засад і реалізації їхньої процесуальної грані, взаємодії фундаментальних і практичних знань, засвоєння стрижневих понять і різноманітних способів освітньої діяльності, забезпечує єдність інформаційно-змістового та процесуально-організаційного аспектів професійної підготовки, активність дій студентів на основі свободи вибору як вагомих показників продуктивності професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах університетської освіти;

– креативно-діяльнісний, який дає змогу конкретизувати визначальні напрями підготовки студентів: а) опанування технологій моделювання різноманітних видів діяльності для досягнення запланованого результату; б) гуманізація взаємин у системі «викладач – студент»; в) активізація позиції студентів в освітньому процесі; г) перетворення засвоєних знань на професійні цінності, особистісні смисли й інструмент креативних дій; д) розвиток творчого потенціалу кожного студента; е) створення системи своєчасної психологічної підтримки та педагогічної допомоги кожному студенту в умовах педагогічних закладів вищої освіти;

– акмеологічний, що забезпечує становлення майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій як особистостей, здатних до саморозвитку, творчості, креативного мислення, самоорганізації професійної діяльності, а тому пов'язаний із формуванням ціннісно-мотиваційних орієнтирів, особистісної значущості освітньої та професійної діяльності тощо;

– аксіологічний, що дає змогу формувати в майбутніх інженерів-педагогів у

галузі харчових технологій професійно-особистісні ціннісні орієнтації, визначати пріоритети в особистісному та професійному розвитку;

– синергетичний, який зумовлює постійний розвиток педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій як відкритої, нелінійної системи, щоб її впровадження в освітній процес закладів вищої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти сприяло формуванню системного, творчого (креативного) мислення, передбачало виявлення прихованих можливостей особистості та перспектив її саморозвитку та самовдосконалення;

– технологічний, що інтегрує в своєму змісті поняття, способи дій, творчий потенціал, досвід суб'єктної позиції та набуває реалізації на основі власного досвіду, рефлексії та оцінювання продуктивності професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у системі університетської освіти.

Теоретичний концепт визначає дані, параметри, дефініції, важливі для розуміння сутності досліджуваного процесу, передбачає обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, а також підлягає формуванню з огляду на структурні елементи діяльності інженера-педагога у галузі харчових технологій в умовах цифровізації освітнього процесу.

Змістовно-процесуальний концепт інтегрує сукупність методологічних підходів і принципів, теоретичні засади нестандартної діяльності інженера-педагога, професійні компетенції й уміння, які має виявляти кожен фахівець для досягнення відповідності вимогам сьогодення та креативного виконання професійних функцій у галузі харчових технологій.

Практичний концепт детермінує потребу експериментальної перевірки ефективності спроектованої системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, а також регламентує педагогічні умови, технології, форми та методи впливу на підвищення продуктивності професійної підготовки й забезпечення позитивної динаміки рівня готовності студентів до діяльності в галузі харчових технологій, що уможливорює отримання запланованого результату завдяки впровадженню психолого-педагогічного супроводу й науково-методичного забезпечення, розробленої дослідницької програми та комплексу діагностичних методик.

Методологічною основою дослідження стали концепції, що об'єднують підходи та принципи, дотичні до сучасних знань із сфер філософії освіти, педагогіки та психології (професійної педагогіки, неперервності навчання, теорії нейропластичності), а також загальнонаукові методологічні підходи, зокрема: підходи гносеології (теорії пізнання).

Теоретичною основою дослідження є положення та висновки українських і закордонних учених, праці яких присвячено проблемі підготовки майбутніх педагогів в умовах педагогічних закладів вищої освіти (А. Алексюк, В. Бондар, В. Радул, Р. Хмелюк й ін.), обґрунтуванню педагогічного аспекту (І. Дичківська, І. Войтович, Н. Гузій, Н. Кічук, Л. Кондрашова, З. Курлянд, Л. Мартинець, О. Мороз, Л. Романишина й ін.), питанням професійної підготовки майбутніх педагогів (Н. Бібік, С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Дудка, І. Зязюн, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Романовський, Г. Терещук й ін.), теоретико-методологічним основам професійної

освіти (І. Бех, М. Євтух, М. Кондрашов, С. Ніколаєнко, В. Приходько, Г. Пустовіт, В. Радкевич, С. Сисоєва, Л. Хоружа й ін.), змісту професійної підготовки (А. Артемова, А. Ашерев, О. Кобернік, О. Кривильова й ін.), умовам організації освітнього процесу в підготовці інженерів-педагогів (Н. Брюханова, Г. Горленко, Л. Тархан, Л. Штефан й ін.), а також розробленню педагогічної концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (С. Артюх, В. Євдокимов, Л. Пуховська, І. Прокопенко й ін.), обґрунтуванню змісту професійної діяльності інженера-педагога (Р. Горбатюк, С. Гура, О. Коваленко, С. Ткачук, В. Хоменко й ін.), осмисленню положень системного підходу (І. Жиліна, В. Кушнір, С. Сапожников й ін.), концептуальних підходів (Л. Тархан), суб'єктно-діяльнісного підходу (Г. Сорокових), методичних аспектів професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (І. Богданова, В. Осадчий, В. Кабак, Г. Канюк, Л. Тархан й ін.), професійної підготовки фахівців (А. Джантеміров, Ф. Вайнерт, А. Мелецінек, А. Мушинські, Е.Нероба, Е. Шорт й ін.).

Для реалізації поставлених завдань і перевірки гіпотези послуговувалися такими взаємодоповнювальними **методами дослідження**, як:

теоретичні: аналіз, синтез і систематизація філософських, психолого-педагогічних і методичних досліджень, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема формуванню їхньої готовності в галузі харчових технологій у процесі реалізації системи професійної підготовки в університеті – для вивчення стану задекларованої в дисертації проблеми та потреби її теоретичного обґрунтування; аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми – для з'ясування сутності феномену готовності до професійної діяльності в галузі харчових технологій і його структурно-компонентного опису; аналіз освітніх програм, навчальних планів, змісту підготовки студентів – для обґрунтування теоретико-методичного аспекту проблеми дослідження; аналіз нормативних документів – для вивчення стану професійної підготовки в практиці вищої школи, виокремлення готовності до діяльності в галузі харчових технологій як показника професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів, для систематизації теоретичних положень процесу організації професійної підготовки студентів за умов університетської освіти; порівняльний аналіз – для розкриття специфіки системи підготовки, спрямованої на формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до діяльності в галузі харчових технологій; класифікація і систематизація теоретичних й емпіричних даних, порівняльний аналіз, узагальнення – для простеження закономірностей, принципів і педагогічних умов, які забезпечують продуктивність професійної підготовки студентів до діяльності в галузі харчових технологій; моделювання системи підготовки, креативних дій, програми спецкурсу, різноманітних освітніх технологій – для формування готовності до професійної діяльності в галузі харчових технологій; психолого-педагогічне проектування – для з'ясування сутності цього складного особистісного утворення, обґрунтування його змісту та структури, теоретичних і методичних засад організації професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів;

емпіричні: опитування (анкетування, тестування, бесіди) – для висвітлення рівня готовності майбутніх інженерів-педагогів до діяльності в галузі харчових технологій, розуміння її ролі в їхньому професійному становленні, діагностування

рівнів сформованості її структурних компонентів, осмислення стану сформованості цього складного особистісного утворення для фіксації змін у рівнях готовності до праці в галузі харчових технологій під час формувального етапу експерименту; педагогічне спостереження за ефективністю діяльності викладачів у ході професійної підготовки студентів в університеті – для діагностування рівнів сформованості готовності до майбутньої професійної діяльності;

– *експериментальні методи*: педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) з упровадження авторської системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, опрацювання результатів, представлення даних;

– *статистичні методи*: застосування критерію Пірсона для обчислення емпіричних даних у межах узагальнення результатів, отриманих у ході експерименту, а також з метою перевірки ефективності дослідницької програми та достовірності накопичених матеріалів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *науково обґрунтовано* теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх інженерів-педагогів (педагогів професійної освіти) у галузі харчових технологій;

– *виокремлено* найбільш дієві педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

– *обґрунтовано* змістовне наповнення понять «професійна підготовка», «система професійної підготовки», «готовність до професійної діяльності» майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій;

– *розроблено і спроектовано* педагогічну систему підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, яка бере до уваги вимоги професійної діяльності, конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках й охоплює: методологічно-цільовий (мету та завдання, методологічні підходи й принципи професійної підготовки), змістовий (теоретичні засади творчої професійної діяльності, уміння, навички, креативні дії, способи нестандартного розв'язання професійних проблем), технологічний (взаємодія, співпраця та співтворчість викладача зі студентами в ході професійної підготовки, використання різноманітних технологій, активних форм і методів, науково-методичного супроводу, педагогічного дизайну), моніторинговий (методика моніторингу, критерії та показники рівнів готовності до нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій як показники продуктивності цього процесу, очікуваний результат і корекцію (за потреби) досягнутих результатів, що набувають реалізації за допомогою діагностичного інструментарію) блоки;

– *з'ясовано* сутність готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму; запропоновано її структурно-компонентний склад, критерії, показники та рівні;

– *удосконалено* критерії оцінювання, інструментарій діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності;

– *подальшого розвитку* набули ідеї та концептуальні підходи до реалізації педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної

діяльності в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, установах й організаціях харчової галузі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження пов'язане з можливістю широкого застосування теоретичних положень, узагальнень і розробленого психолого-педагогічного супроводу процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в галузі харчових технологій. Цінними також є адаптація в освітньому процесі системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в галузі харчових технологій, що містить: освітньо-професійні програми, робочі програми навчальних дисциплін, методичний посібник з виконання лабораторних робіт, конспекти лекцій, дидактичні матеріали, систему завдань, а також методичних рекомендацій до їхнього виконання; навчально-методичний комплекс, лабораторний практикум із курсу «Проектування та САПР об'єктів ГРГ», комплект дидактичних матеріалів до дисципліни «Кухні народів світу», систему практико-орієнтованих рольових ситуацій, методичні рекомендації до проведення тренінгів тощо.

Апробовані в ході експериментальної роботи матеріали дисертації, зокрема навчально-методичне забезпечення авторського курсу «Органолептична оцінка харчових продуктів», знайдуть застосування у процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в закладах вищої освіти, що забезпечують підготовку бакалаврів за спеціальностями 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), 015 Професійна освіта (Сфера обслуговування), а також для підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Результати дослідження стануть корисними під час укладання навчальних програм, посібників, методичних рекомендацій, матеріалів для оцінювання знань із навчальних дисциплін професійної підготовки.

Результати дисертації було **впроваджено** в освітній процес закладів вищої освіти: Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 9 від 13 березня 2024 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 357/01 від 05.03.2024 р.), Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 106-01/08 від 14.02.2024 р.), Подільського державного університету (довідка № 01-14/76 від 28.02.2024 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 08-29/3 від 13.02.2024 р.), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 101 від 21.02.2024 р.).

Апробація результатів дослідження: основні положення та результати дослідження викладено в доповідях, обговорено та схвалено на засіданнях і науково-методичних семінарах кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету, засіданнях кафедр закладів вищої освіти, у яких проходила апробація результатів дисертаційної роботи, а також на міжнародних, усеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема:

міжнародних: «Теоретичні аспекти взаємозв'язку змістового та процесуального компонентів професійної підготовки майбутніх учителів технологій» (Дніпропетровськ, 2013), «Використання мультимедійних технологій у сучасному навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи» (Київ, 2013), «Розроблення змістово-процесуального компонента студентів технологічних

спеціальностей у процесі фахової підготовки» (Суми, 2015), «Інформаційна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у сучасних умовах» (Тернопіль, 2016), «Теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у професійній діяльності майбутніх учителів технологічного циклу дисциплін» (Київ, 2016), «Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій» (Кривий Ріг, 2016), «Формування педагогічних знань і вмінь майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Черкаси, 2017), «Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до вивчення та використання педагогічного досвіду як соціально-педагогічна проблема» (Кривий Ріг, 2017), «Щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Луцьк, 2017), «Організація контролю навчальних досягнень майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у процесі вивчення дисциплін загальнопрофесійної підготовки» (Черкаси, 2018), «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Вінниця, 2018), «Features of the professional activities of future engineer-and-teacher sin the field of food technology» (Georgia, Batumi, 2018), «Теоретичні аспекти взаємозв'язку психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін при підготовці майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Черкаси, 2019), «Підвищення ефективності психолого-педагогічної підготовки – основа формування професіоналізму майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій» (Луцьк, 2019), «Формування інформаційно-конструктивної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в області харчових технологій» (Бердянськ, 2019), «Моделювання освітньої технології формування професіоналізму інженера-педагога в процесі його професійної підготовки» (Херсон, 2022), «Шляхи формування професійної майстерності майбутніх інженерів-педагогів з харчових технологій» (Глухів, 2022), «Основні параметри техніко-економічного обґрунтування ЗРГ, що проєктуються» (Київ, 2023), «Критерії та показники ефективної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Луцьк, 2023), «Результативно-оціночний компонент організаційно-змістової моделі підготовки майбутніх інженерів-педагогів до використання педагогічного дизайну» (Київ, 2023);

усеукраїнських: «Моделювання реалізації взаємозв'язку змістового та процесуального компонентів навчання дисциплін технологічного циклу» (Кривий Ріг, 2015), «Психолого-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах модернізації системи вищої освіти» (Бердянськ, 2017), «Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів» (Кривий Ріг, 2017), «Професійно-педагогічні вміння в системі підготовки майбутніх інженерів-педагогів на основі компетентнісного підходу» (Вінниця, 2018), «Розвиток професіоналізму у майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Умань, 2019), «Професіоналізм інженера-педагога у галузі харчових технологій як науково-педагогічна проблема» (Черкаси, 2019), «Сутнісно-змістова характеристика інформаційно-конструктивної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в області харчових технологій» (Кривий Ріг, 2019), «Сутність та специфіка компетентно-діяльнісного підходу в системі вищої освіти при підготовці інженера-педагога у галузі харчових технологій» (Харків, 2020), «Принцип наступності

компетентнісно-діяльнісного підходу у підготовці майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Переяслав, 2022), «Інтерпретація отриманих результатів дослідження формування базових професійних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій» (Глухів, 2022), «Моделювання процесу формування професіоналізму у майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій в умовах університету» (Київ, 2022), «Моделювання процесу формування професіоналізму у майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій» (Чернівці, 2022), «Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій: компетентнісно-діяльнісний підхід» (Переяслав, 2022), «Моделювання освітньої технології формування професіоналізму інженера-педагога у галузі харчових технологій у процесі його професійної підготовки» (Глухів, 2023), «Кваліфікаційні вимоги до підготовки бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта. Сфера обслуговування» (Кривий Ріг, 2023), «Формування готовності здобувачів вищої освіти до використання цифрових технологій у професійній діяльності» (Кривий Ріг, 2023), «Аналіз основних кваліфікаційних вимог освітньої програми 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) при вирішенні професійно-орієнтованих завдань» (Кременець, 2023).

Публікації. Результати дослідження відображено в 67 наукових і навчально-методичних працях (з них 61 одноосібна), де 24 відображають основні результати дослідження (з них 1 одноосібна монографія, 3 статті, що індексуються в наукометричній базі (Web of Science, Scopus), 20 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України), 43 додатково відображають результати дисертації (з них 1 лабораторний практикум, 1 стаття в зарубіжному виданні, 41 стаття у інших наукових виданнях і збірниках матеріалів наукових конференцій).

Кандидатську дисертацію «Формування інформаційної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів у процесі фахової підготовки» (спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти) було захищено 2009 року в Ялтинському державному гуманітарному університеті. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Особистий внесок здобувачки у наукових публікаціях, написаних у співавторстві полягає в обґрунтуванні концепцій і положень досліджуваної проблеми, зокрема дисертантці належить: у [2] – ідея застосування коучингових технологій, розкриття їхньої ролі у формуванні професійних дій майбутніх фахівців педагогічної сфери, порівняльна характеристика традиційних технологій з інноваційними, акцентування на їхніх позитивних для навчання гранях; опрацювання результатів, отриманих у ході дослідження, і формулювання висновків щодо їхнього значення для підвищення якості навчання (0,15 авт. арк.); у [3] – обґрунтування структури готовності, змісту компонентів, критеріїв, показників сформованості її рівнів (0,15 авт. арк.); у [4] – обґрунтування методологічних підходів, принципів, їхніх ресурсних можливостей у межах підвищення якості професійної підготовки до нестандартної педагогічної діяльності, аналіз одержаних результатів і висновків (0,14 авт. арк.); у [24] – обґрунтування особистісно-професійного саморозвитку здобувачів освіти в умовах постійних змін, трансформації цифрових технологій та

їхньої швидкої адаптації до професійної діяльності. Окреслено види освітньої діяльності (застосування тренінгових методів (групові дискусії, рольові ігри, метод конкретних ситуацій тощо); виконання різних за складністю професійно-орієнтованих завдань; виконання нестандартних професійно-орієнтованих кейсів і завдань, які сприяють цілеспрямованому набуттю професіоналізму здобувачів освіти (0,2 авт. арк.); у [25] – обґрунтування сутності, змісту студентоцентрованого підходу до організації та реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців до творчої діяльності (0,15 авт. арк.); у [26] – ідея реалізації проблемно-ситуаційного підходу до організації професійної підготовки майбутніх педагогів і використання інструментарію педагогічного дизайну як важливого ресурсу досягнення продуктивності професійної підготовки майбутніх фахівців (0,3 авт. арк.). У інших спільних публікаціях [за списком публікацій №№ 40, 43, 44, 45, 62, 63, 65] авторський внесок становить 50%.

Структура і обсяг дисертації. Структура дисертації та логіка викладу матеріалу відображають послідовність виконання основних завдань дослідження. Дисертація складається зі списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків із кожного розділу, висновків до роботи, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи складає 524 сторінок (обсяг основного тексту – 385 сторінки, додатків – 87 сторінок). У тексті ілюстративний матеріал поданий у 25 таблицях і 18 рисунках на 27 сторінках. Список використаних джерел містить 463 найменування, з них 41 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано його гіпотезу й основні завдання, викладено методологічні та теоретичні основи, схарактеризовано методи наукового пошуку, розкрито наукову новизну, теоретичну й практичну значущість одержаних результатів, висвітлено напрями впровадження й апробації результатів експериментального дослідження.

У першому розділі **«Методологічні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах педагогічного закладу вищої освіти»** проаналізовано стан проблеми в науково-педагогічній літературі, розкрито сутність поняття «професійна підготовка», її найважливіші характеристики, функції, зміст, структуру та механізми, спрямованість на формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до праці в галузі харчових технологій; розглянуто засадничі положення організації професійної підготовки.

Сучасна практика вирізняється ускладненням вимог до підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, посиленням ролі людського потенціалу, використанням його можливостей у гуманізації та демократизації суспільства, що актуалізує проблему пошуку шляхів оптимізації підготовки педагогічних кадрів. Ідеться не тільки про набуття професійної компетентності, а й про формування творчої особистості, здатної брати активну участь у нестандартній професійній діяльності. Тому ефективність підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій залежить від того, як учасники освітнього

процесу визначають її сутність, мету й завдання, особливості організації у педагогічних закладах вищої освіти.

На основі аналізу наукових доробків українських учених (С. Гончаренко, Р. Горбатюк, І. Зязюн, В. Луговий, Н. Муқан, О. Коваленко, Н. Ничкало, В. Радкевич та ін.) встановлено, що підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у ЗВО до професійної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та на підприємствах харчової галузі детермінована об'єктивними й суб'єктивними чинниками, має мету, принципи, зміст, форми та методи реалізації й формування креативної особистості, спрямовані на саморозвиток їхньої самостійності, активності, творчості.

Опрацювання робіт учених, присвячених задекларованій проблемі, уможливило констатацію про те, що засади вдосконалення підготовки майбутніх інженерів-педагогів за спеціальностями 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), 015 Професійна освіта (Сфера обслуговування) на сьогодні залишаються недостатньо обґрунтованими. Сучасний ринок праці вимагає притоку кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців із професійної освіти, що зумовлює логіку вдосконалення змісту їхньої підготовки в умовах постійного розвитку техніки та технологій. У такому фокусі привертає увагу професія інженера-педагога (педагога професійного навчання) у галузі харчових технологій, діяльність якого пов'язана з підготовкою робітничих кадрів у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, установах та організаціях харчової галузі. Специфіка діяльності інженерів-педагогів у галузі харчових технологій за сучасних умов потребує нового прагматичного підходу до їхньої підготовки, модернізації змісту, методичної системи, технологій та умов, що забезпечують пріоритет індивідуально-творчого, технологічного, гуманістичного підходів, особистісно-орієнтованої парадигми професійної освіти.

Професійна підготовленість інженера-педагога в галузі харчових технологій постає не просто як набір знань і вмінь, а як розвиненість різноманітних здібностей, якостей особистості системного виміру, високий ступінь їхньої продуктивності. З огляду на це кадрову політику доцільно зорієнтовувати на гуманізацію та демократизацію освітньої галузі, формування кваліфікованого інженера-педагога в галузі харчових технологій, створення творчих педагогічних колективів, постійне наукове забезпечення освітнього процесу майбутніх фахівців, атестацію за вимогами до їхнього педагогічного професіоналізму.

У такому контексті й опираючись на праці А. Ашерова, Н. Брюханової, Р. Горбатюка, О. Коваленко, О. Кривильової, С. Ткачука, В. Хоменка, Л. Тархан й ін., виокремлено засадничі характеристики підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій як важливої ланки професійної освіти, серед яких: цілісна сукупність цілей, шляхів, способів і форм набуття, поглиблення та розширення освіти, соціальної зрілості та високого рівня професіоналізму; гуманістичне виховання та навчання, спрямовані на саморозвиток креативності особистості, провідна ідея якої – оновлення змісту освітнього процесу й формування креативної особистості майбутнього інженера-педагога.

Порівняльне вивчення доробків українських і закордонних науковців (І. Бех,

М. Євтух, З. Курлянд, С. Лісова, А. Мелецінек, Е. Нероба, С. Ніколаєнко, Ю. Пелехта ін.) уможливило окреслення сутності цілісного процесу професійної підготовки з увиразненням якості інформаційно-комунікативного впливу, залежної від певних чинників, пов'язаних із професіоналізмом інженера-педагога в галузі харчових технологій. Це дає підстави стверджувати, що професійна підготовка має своїм вектором розвиток особистісних підструктур, які відображають простір і процес професійного становлення та суголосні основоположній ідеї про детермінованість процесу професійного розвитку особистісними особливостями суб'єкта діяльності, його специфікою й універсальністю, а також змістом професійної підготовки.

У дослідженні встановлено, що підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій як важлива ланка професійної освіти – це якісна характеристика нової педагогічної системи (цілісна сукупність цілей, шляхів, способів і форм набуття, поглиблення й розширення загальної та професійної освіти, соціальної зрілості й високого рівня професіоналізму, гуманістичне виховання та навчання, спрямовані на саморозвиток креативності особистості), провідна ідея якої полягає в оновленні змісту в руслі вимог освітньої ситуації та формування креативної особистості майбутнього інженера-педагога. Вона покликана забезпечувати оновлення наукових знань усебічною інформацією, використовувати їх в освітньому процесі, що сприятиме підвищенню інтелектуального, професійного та культурного рівнів інженера-педагога в галузі харчових технологій.

Одним із вагомих завдань підготовки інженерів-педагогів у галузі харчових технологій є формування їхнього професійного образу, що передбачає фахову орієнтацію, базову підготовку та постійне професійне зростання. Підвалинами підготовки інженерів-педагогів слугують принципи професійної освіти, як-от: задоволення суб'єктивних професійних запитів; чітка організація освітнього процесу; увага до індивідуальних потреб інженера-педагога в галузі харчових технологій і потреб, які об'єктивно виникають, що уможливлюють діалектичний розгляд питання розвитку та саморозвитку інженера-педагога в галузі харчових технологій, усунення суперечності між потребою практики цілеспрямовано впливати на розвиток і саморозвиток особистості та науково-теоретичною нерозкритістю питань природи цілісного розвитку майбутніх фахівців, сутності цього процесу.

У другому розділі **«Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій»** теоретично обґрунтовано концептуальні основи професійної підготовки в умовах університетської освіти, сутність, структурні компоненти готовності до діяльності в галузі харчових технологій як значущої характеристики професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів, структурування професійних знань у змісті професійної підготовки та сукупність педагогічних умов, які забезпечують її ефективність у сенсі досягнення запланованих результатів.

На основі наукових розвідок із методології освітнього процесу у педагогічному закладі вищої освіти (А. Алексюк, В. Андрющенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Коваленко, В. Кремень, В. Луговий, О. Пометун, С. Сисоева й ін.) виокремлено методологічні підходи: системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, змістовно-процесуальний, креативно-діяльнісний, акмеологічний,

аксіологічний, синергетичний та технологічний, що є підґрунтям для розроблення концепції як важливого чинника формування готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності, що набуває реалізації на концептуальному, технологічному й інструментально-методичному рівнях і визначає практичну спрямованість як теоретичний базис проектування системи професійної підготовки таких фахівців за умов педагогічних закладів вищої освіти.

У межах розроблення концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій окреслено напрями її оптимізації, а саме: відповідність рівня підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до їхньої реальної діяльності; співвідношення й інтеграція інженерної та психолого-педагогічної підготовки, що забезпечує цілісність і систематичність професійного зростання педагогів професійного навчання; збагачення навчально-методичного та технічного забезпечення, а також методичних рекомендацій психолого-педагогічного супроводу процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій (Н. Брюханова, Р. Горбатюк, О. Коваленко, О. Кривильова, Т. Лазарева, Н. Мукан, Н. Титова, С. Ткачук й ін.) дав змогу сформулювати засадничі теоретичні положення концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, а також напрямів її реалізації у педагогічних закладах вищої освіти. Йдеться про розроблення концептуальних положень, які більш повно відображають пріоритетні тенденції розвитку змісту професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій відповідно до запитів суспільства, особливостей нестандартної професійної діяльності та їхніх можливостей і здібностей; забезпечення інтеграції у змісті професійної підготовки інженерних і психолого-педагогічних знань як фундаменту їхнього педагогічного професіоналізму; проектування системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності для досягнення їхньої готовності до виконання функціональних обов'язків на професійному рівні.

Системоутворювальними чинниками концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності є:

- зміст професійної підготовки, її цілі, інваріантна структура професійної діяльності; структура об'єкта вивчення; найважливіші способи інтеграції професійної діяльності; поетапне освоєння обраної професії; взаємодія теоретичної та практичної граней її змісту; соціально-психологічні особливості майбутніх інженерів-педагогів; специфіка нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій;

- закономірності та принципи побудови педагогічної системи, що визначають методологічну основу професійної підготовки, конкретизують зміст і функції методологічних підходів до її організації та реалізації в умовах закладів вищої педагогічної освіти;

- структура педагогічної системи підготовки, взаємодія її елементів, характер

взаємозв'язку між ними, ієрархічність будови;

- функції педагогічної системи, що зумовлюють її спрямованість на нестандартну професійну діяльність;

- методичні засади педагогічної системи підготовки, що передбачають змістовне наповнення навчально-методичних комплексів освітніх компонентів, поповнення матеріально-технічної та методичної бази, використання педагогічного дизайну та психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі.

Для розроблення концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій вважали основоположними такі параметри, як: системність, детермінізм, розвиток, діяльність і студентоцентризм.

Педагогічна практика доводить спонтанність і непрогнозованість висунення суспільством нових вимог до підготовки педагогічних кадрів у галузі харчових технологій, що обґрунтовує доцільність оновлення теоретичних положень, дотичних до пошуку резервів її вдосконалення в умовах закладів вищої педагогічної освіти. Підвищення якості підготовки варто пов'язувати не тільки з оновленням її змісту шляхом розроблення навчальних програм і використання різноманітних методів їх опанування студентами, а й із постановкою нових цілей підготовки, прогнозуванням змін у її змісті, організацією продуктивної взаємодії із соціумом, що увиразнює необхідність побудови нової концепції, яка забезпечуватиме перехід від моделі організації професійної підготовки до моделі формування професійного образу сучасного фахівця галузі харчових технологій.

Концептуальні положення процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів розкривають потребу оновлення педагогічної діяльності, застосування педагогічних інновацій і творчого досвіду її реалізації в обраній професійній галузі. Передумовами ж дослідження задекларованої проблеми виступає розгляд сукупності виокремлених методологічних підходів крізь призму професійно-етичних норм і правил нестандартної професійної діяльності та їхньої реалізації.

Спеціальна увага до нестандартної професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій зумовлена її специфікою, що передбачає організацію технологічного процесу випуску готової продукції з урахуванням сучасних кулінарних трендів, наприклад «Молекулярна кулінарія» (створення нових рецептур, урахування механізмів трансформації інгредієнтів у кулінарії, фізичні аспекти взаємодії продуктів і рідин, конвекцію тощо). Нестандартна професійна діяльність майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій слугує імпульсом до розвитку творчості, становлення самодостатності та самоствердження особистості. Реалізація такого виду діяльності у ЗВО відбувається шляхом виконання творчих проєктів і конкурсів, круглих столів, тренінгів («Тембілдинг, як засіб презентації готельно-ресторанної індустрії», «Алгоритм кулінарного успіху», «Кейтеринг, як форма виконання виїзних церемоніальних послуг» та ін.).

Підготовку майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності потрактуємо як цілісну багатокomпонентну систему, що спрямована на формування здатного до творчої діяльності фахівця, а готовність до нестандартної діяльності – як складне особистісне утворення, що об'єднує у своєму змісті установку на використання різноманітних технологій у

професійній праці, раціональні прийоми та способи нестандартної діяльності, креативні й рефлексивні здібності та професійно-педагогічні цінності, що забезпечують продуктивність професійної діяльності в нестандартних формах її здійснення. Ступінь готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності передбачає конкретизацію змісту, структурних компонентів, розроблення механізму подальшого вдосконалення цього складного особистісного утворення, його критеріїв і показників, ступінь вияву яких відображає рівень професіоналізму фахівця.

У роботі зміст підготовки інженера-педагога в галузі харчових технологій є цілісною системою, самостійним елементом професійної освіти, структурний (статичний) аналіз чого сприяв уточненню цілей підготовки інженера-педагога (створення умов для вирішення складних функціональних завдань професійної діяльності, використання засобів сучасних інноваційних технологій, формування готовності до нестандартної професійної діяльності та ін.) на сучасному етапі, професійно необхідних галузей психолого-педагогічних знань фахівця.

Результати теоретичного дослідження, тривалих спостережень, експерименту дали змогу визначити педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, як-от: створення позитивно-емоційного розвивального середовища (суб'єкт-суб'єктні взаємини в системі «викладач – студенти», взаємодія, співпраця і співтворчість, позитивна інтелектуальна мотивація й особистісна активна позиція суб'єктів); розвиненість інноваційного потенціалу особистості та творча насиченість змісту професійної діяльності (аналіз і критичне оцінювання діагностичної інформації, узагальнення фактів, власний погляд на формулювання висновків щодо зібраного матеріалу, доказовість, раціональність у виборі методик, технологій, способів виконання діагностичних завдань, прогнозування результатів діагностування та самодіагностування); особистісна активна позиція суб'єктів освітнього процесу (встановлення якості засвоєння системи програмних знань, стан професійного становлення майбутніх педагогів); методологічна грамотність в організації та реалізації системи професійної підготовки (збір інформації про якість освітнього процесу, особливості його учасників та їхні установки на мету); психолого-педагогічний супровід, який зумовлює ефективність професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій (психолого-педагогічна підтримка, зорієнтована на індивідуальні можливості та здібності учасників професійної підготовки; увага до розвитку особистості). Сукупність педагогічних умов, об'єднаних загальною метою, взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних, сприяє динамічному руху від початкового до найвищого рівня готовності, від навчальної трансформації до професійної – з належними змінами потреб і мотивів, цілей, дій, засобів, результатів підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності. Прикметно, що кожна умова відзначається спрямованістю на досягнення прогнозованого результату та виконує специфічні функції, що впливають на позитивну динаміку рівня сформованості готовності фахівця до професійної діяльності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму.

У третьому розділі «Педагогічна система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах інформаційно-освітнього середовища» визначено засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, обґрунтовано технологізацію змісту підготовки та розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи підготовки фахівців у галузі харчових технологій на цьому етапі та методику її реалізації шляхом застосування психолого-педагогічного супроводу.

Важливий аспект системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій – професійне становлення, розвиток здатності ефективно опанувати обрану професію, виконувати творчі професійні завдання, креативно діяти. Розв’язання цієї проблеми передбачає пошук шляхів і засобів оновлення принципів організації та структуризації змісту професійної підготовки, приведення її у відповідність до нових вимог суспільства. Такий процес не є самовільним, стихійним і вимагає його моделювання для встановлення взаємозв’язків педагогічної науки та практики, відтворення цілісної системи формування готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності.

Педагогічна система підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій забезпечує розв’язання множинних проблем, центральне місце серед яких належить формуванню готовності таких фахівців до нестандартної професійної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, на підприємствах харчової галузі. Останнє має взаємозумовлений характер: з одного боку, засвоєння освітніх компонентів, спрямованих на поглиблене вивчення методики професійної діяльності, набуття професійної компетентності повинна достатньою мірою забезпечувати змістовна інженерна підготовка, а з іншого – психолого-педагогічна підготовка постає одним з пріоритетних чинників добору змісту дисциплін практичної підготовки та практик як детермінант професійної підготовки.

Вагомим структурним елементом педагогічної системи вважаємо технологізацію змісту підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій на основі дидактичної взаємодії викладача та студентів в освітньому процесі, що відображає тісний взаємозв’язок засадничих компонентів освітнього процесу (єдність інформаційної та процесуальної граней, мотивація й активізація пізнавальної діяльності студентів, співпраця та співтворчість викладача зі студентами), спроектованих на досягнення прогнозованого результату. Це актуалізує значення не лише навчальної інформації, змісту підготовки, а й пізнавальних цінностей, емоційного впливу та креативного потенціалу майбутніх інженерів-педагогів.

Принциповою дослідницькою позицією вважаємо спрямування технологізації педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій на змістово-процесуальний і креативно-діяльнісний підходи до її організації, що зумовлюють: конкретизацію мети та завдань; наявність задачі-ситуацій, які забезпечують проблемність, практичність, креативність, рефлексію та самооцінку ухвалених рішень; технологію розв’язання задач; алгоритм подолання

труднощів у навчальних ситуаціях; застосування інструментарію педагогічного дизайну та психолого-педагогічного супроводу в ході професійної підготовки.

Значущим ресурсом ефективності технологізації професійної підготовки є освітні технології як комплексна інтегративна система, що об'єднує операції та дії, забезпечує педагогічне цільовизначення, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, засвоєння знань, набуття професійних умінь і формування особистісних якостей студентів, які відповідні цілям професійної підготовки. Її структурними складниками постають: цілі та зміст підготовки; засоби педагогічної взаємодії, мотивація й засоби викладання; організація професійної підготовки; суб'єкт і об'єкт професійної підготовки; результат (рівень професійної підготовки).

Трансформацію набутих знань в інструмент практичних дій уможлиблює використання в освітньому процесі різноманітних технологій (цифрових, проектних, технології проблемного навчання, кейс-технологій та ін.), які позитивно впливають на формування у майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій готовності до нестандартної діяльності. Йдеться, зокрема, про технологічне обладнання та вироблення майбутніми інженерами-педагогами практичних умінь послуговуватися ним у практичній діяльності. Набір технологічного обладнання, з яким доцільно ознайомити майбутніх фахівців у ході професійної підготовки, має досить значний перелік, охоплюючи електросковороду, електрофритюрницю, машину для збивання сумішей, нарізання хліба, обробки м'яса та риби, машину й механізми для нарізання овочів, обладнання для варіння тощо.

Авторська педагогічна система професійної підготовки інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, яка поєднує сукупність компонентів цілісного педагогічного процесу (від цілей до результату), зорієнтована на особистість майбутнього фахівця, який володіє інформаційними технологіями та має високий рівень майстерності. У руслі такого підходу в дослідженні було розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, що її подано на рис. 1.

Модель охоплює сукупність дій, які відображають логічну послідовність процесів розроблення цілей, завдань, змісту, методологічних підходів і принципів її організації, креативних дій, використання технічних і методичних засобів досягнення запланованих результатів; є цілеспрямованою, упорядкованою, динамічною, систематичною, організаційною, зорієнтованою на творчу діяльність.

Методологічним підґрунтям структурно-функціональної моделі педагогічної системи підготовки інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності слугував спектр методологічних підходів (системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, змістово-процесуальний, креативно-діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний синергетичний, технологічний), принципів (доступності, науковості, інформативності, процесуальності, структурування навчального матеріалу у вигляді практико-орієнтованих рольових ситуацій, креативності), спрямованих на задоволення потреб й очікувань майбутніх фахівців означеного профілю, усвідомлення власних можливостей досягнення прогнозованого результату. Посутньо, що принципи не тільки забезпечують засвоєння теоретичних засад нестандартної діяльності, а й стимулюють накопичення досвіду креативних дій в обраній професійній сфері.

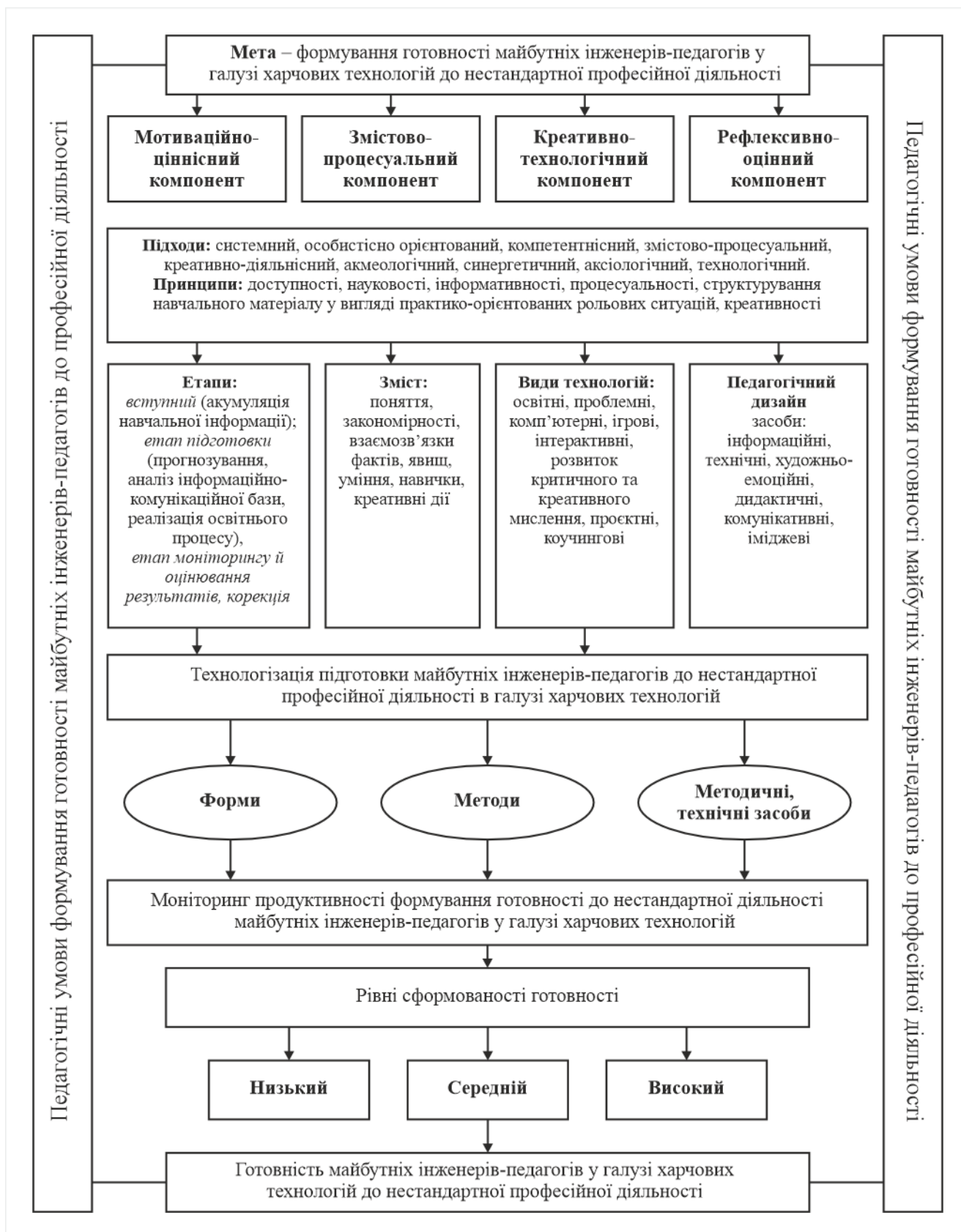

Рисунок 1. Структурно-функціональна модель педагогічної системи професійної підготовки інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності

На основі аналізу напрацьованих науковою спільнотою підходів до технологізації підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій для формування їхньої готовності до нестандартної професійної діяльності теоретичним підґрунтям структурно-функціональної моделі визначено такі положення:

– процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності має бути систематичним, цілеспрямованим, безперервним;

– методологічним базисом процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій постає сукупність методологічних підходів до технологізації професійної підготовки;

– процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності має забезпечуватися сукупністю інструментальних засобів педагогічного дизайну, різноманітними освітніми та спеціальними технологіями, а також їхнім практичним застосуванням відповідно до теоретичних і методичних положень, індивідуальних можливостей і здібностей майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

Структурно-функціональна модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в галузі харчових технологій репрезентована спектром блоків, як-от: 1) методологічно-цільовий, підґрунтям якого виступає концепція з такою теоретичною основою, як ідеї активізації дій викладача щодо оптимізації впливу підготовки на пізнавальну позицію суб'єктів освітнього процесу; 2) змістовий, що містить дефініцію змісту професійної підготовки, є регламентованим державним стандартом вищої освіти та специфікою нестандартної професійної діяльності; 3) технологічний, який об'єднує етапи, технології, методи, форми, педагогічний дизайн, методичне забезпечення та психолого-педагогічний супровід освітнього процесу; 4) моніторинговий, що постає комплексом діагностичного інструментарію (методики, діагностичні тести, опитувальники, анкетування, спостереження й ін.).

У дослідженні увиразнено спрямованість мети та змісту педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до фахової діяльності в галузі харчових технологій на набуття професійних умінь, навичок і опанування теоретичних засад професійної діяльності в ході практикумів, тренінгів і моделювання практико-орієнтованих рольових ситуацій. Структурування предметного знання у вигляді практико-орієнтованих рольових ситуацій успіху припускає організацію, регулювання дій майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, надання їм раціональних форм і практичного виміру, що позитивно впливає на формування готовності таких фахівців до професійної діяльності.

Педагогічна система підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій передбачає структурні елементи та підсистеми, об'єднані в

блоки (методологічно-цільовий, змістовий, технологічний, моніторинговий), що зорієнтовані на формування готовності таких фахівців до нестандартної діяльності в галузі харчових технологій, систематизують й узагальнюють теоретичні професійні знання, уміння, навички, розвивають професійні якості та властивості майбутніх фахівців, які визначають продуктивність діяльності, стійкість мотивації й установки на творчу працю, використання різноманітних технологій, реалізацію креативних дій для професійного становлення в галузі харчових технологій.

У четвертому розділі **«Реалізація педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій»** на ґрунті концепції професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій і в руслі виокремлених методологічних підходів проаналізовано впровадження педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти, а також установлено її ефективність.

Найважливішою для оцінювання ефективності педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій є характеристика, що описує просування останніх на вищий рівень професійної підготовленості. Такий підхід у межах експериментальної роботи вимагає визначення рівнів опанування майбутніми інженерами-педагогами в галузі харчових технологій знань і вмінь з відповідного виду діяльності.

Дослідно-експериментальну роботу виконували у період 2016–2023 років, розподілений на етапи, відповідні меті та завданням дисертації.

Констатувальний етап дослідно-експериментальної роботи передбачав діагностування рівня сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності, а також виконання таких завдань, як: вивчення індивідуальних можливостей майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, характеру їхніх мотивів, установок, ставлення до професійної підготовки й обраної спеціальності; виявлення загального рівня сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності на ґрунті визначених критеріїв і показників; аналіз найбільш значних труднощів і недоліків професійної підготовки до формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної діяльності в галузі харчових технологій.

У ході дослідно-експериментальної роботи рівень готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності визначали шляхом анкетування, де на запитання: «Що таке педагогічна творчість?» більшість здобувачів вищої освіти запропонувала відповідь: «Це те, що нас задовольняє у професійній діяльності»; на запитання: «Що означає професійне зростання?» опитувані відповіли: «Просуватися кар'єрними сходинками» (92,9%), «Дбайливо ставитися до професійних функцій і доручень» (87,1%), «Не порушувати дисципліну праці» (65,2%); на запитання: «Чи завжди Ви нестандартно підходите до

виконання власних обов'язків в освітній діяльності?» відповіли «так» – 25,1% респондентів, «інколи» – 62,9%; «ні» – 12,0% (половина з анкетованих майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій студентів переконані, що їм ще рано думати про професійне зростання, важливо опанувати основи професії; третина не бачить зв'язку між навчанням і шляхами професійного зростання); на запитання: «Чи готові Ви до нестандартної професійної діяльності?» позитивно відповіли 25,8% респондентів, «якщо необхідно, то так» – 40,1%, «радше ні, аніж так» – 23,6%, «ні» – 10,5% студентів.

Отримані в ході анкетування результати дають підстави стверджувати, що готовність до нестандартної професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів співвідносна з рівнем «розуміння необхідності», а накопичення досвіду нестандартної професійної діяльності вимагає систематичної та цілеспрямованої роботи в системі університетської освіти.

За результатами діагностування, реалізованого на етапі констатувального експерименту, сформовано експериментальну (її складають академічні групи, студенти яких мають низькі результати контрольних зрізів) і контрольну групи. У контрольній групі (КГ) професійну підготовку проводили за традиційною методикою, в експериментальній групі (ЕГ) – за розробленою авторською методикою.

За допомогою χ^2 критерію Пірсона перевірено гіпотезу про наявність статистично значущих відмінностей між рівнем підготовки студентів контрольної та експериментальної груп на етапі констатувального експерименту. Як нульову гіпотезу H_0 прийнято твердження «Рівень підготовки студентів контрольної та експериментальної груп має статистично значущі відмінності на етапі констатувального експерименту», тоді як альтернативну гіпотезу H_1 – твердження «На етапі констатувального етапу експерименту статистично значущих відмінностей у рівні підготовки студентів контрольної та експериментальної груп немає».

У ході дослідно-експериментальної роботи простежено позитивну динаміку готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності: на констатувальному етапі експерименту низький рівень готовності до нестандартної діяльності мали 59,9% осіб, середній – 35,3% осіб, високий – 13,8% осіб, тоді як на формуальному етапі низький рівень продемонстрували 42,8% осіб, середній – 40,8% осіб, високий – 16,4% осіб. Позитивна динаміка рівнів готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності зумовлена сукупністю педагогічних умов, виокремлених для підвищення результативності останньої.

Рівні сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності визначали як середнє арифметичне відповідних рівнів сформованості структурних компонентів (мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, креативно-технологічного та

рефлексивно-оцінного) такої готовності.

У таблиці 1 наведено узагальнені результати рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій після завершення формувального етапу експерименту.

Експериментальна методика дослідження забезпечила позитивну динаміку, тобто зростання в ЕГ високого рівня на 12,2%, середнього рівня – на 18,4%, істотне зменшення кількості експериментованих із низьким рівнем готовності до нестандартної діяльності – від 54,5% до 23,9%. У контрольній групі зміни від низького до середнього рівня виявилися незначними, що варто пояснювати неналежною увагою до цілеспрямованої роботи з розвитку творчих здібностей під час професійної підготовки в умовах університету. Так, чисельність експериментованих із низьким рівнем готовності до нестандартної професійної діяльності зменшилася на 3,6%, із середнім і високим рівнями – зросла на 2,7% і на 0,9% відповідно. Значення емпіричного статистичного χ^2 критерію Пірсона для рівнів сформованості готовності в КГ й ЕГ після завершення дослідно-експериментальної роботи перевищує критичне значення (5,991) і становить $\chi^2_{\text{емп}}=8,300$, що підтверджує ефективність запропонованої методики професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної професійної діяльності в умовах педагогічного університету.

Таблиця 1

Узагальнені результати рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності після завершення формувального експерименту (у %)

Рівень	Структурні компоненти готовності							
	мотиваційно-ціннісний		змістово-процесуальний		креативно-технологічний		рефлексивно-оцінний	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
високий	14,9	25,5	18,1	29,6	10,6	7,3	4,9	21,4
середній	47,9	55,1	47,9	53,1	29,8	42,9	29,8	3,9
низький	37,2	19,4	34,0	17,3	59,6	39,8	55,3	34,7

Після статистичного опрацювання результатів педагогічного експерименту констатовано, що авторська педагогічна система професійної підготовки інженерів-педагогів у галузі харчових технологій є ефективнішою за традиційну щодо формування готовності таких фахівців до нестандартної професійної діяльності. Причини цього криються в тому, що традиційний процес професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій не забезпечує повною мірою досягнення вимог до всіх компонентів розробленої педагогічної системи професійної підготовки цих фахівців в освітньому просторі педагогічного університету.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне й експериментальне дослідження підтвердило вагомість висунутих гіпотез і дало підстави зробити такі **ВИСНОВКИ**.

1. На ґрунті аналізу положень педагогічної теорії встановлено, що підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної професійної діяльності є педагогічною системою, яка передбачає соціально зумовлену цілісність взаємодіючих на основі співпраці та співтворчості у спільній діяльності та спілкуванні учасників освітнього процесу, спрямовану на формування їхньої готовності до нестандартної діяльності. Як цілісний педагогічний процес взаємодії та взаємовпливу науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти така система вирізняється ресурсними можливостями, а її спрямованість на використання технологічних процесів, що набуває вияву в поєднанні ресурсів особистості та технічних засобів навчання, забезпечує досягнення продуктивності функціонування, а також результативності прогнозованих навчальних досягнень в обраній професійній сфері.

2. Шляхом вивчення науково-літературних джерел сформовано теоретичні узагальнення й авторські підходи до організації та структурування змісту підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій, яка забезпечує належний рівень готовності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму. Поняття «підготовка до нестандартної професійної діяльності» визначено як цілісний педагогічний процес взаємодії та співпраці викладача зі студентами для якісного опанування обраної професійної діяльності, що має ресурсні можливості у формуванні готовності останніх до практичної діяльності, успіх якої зумовлений ступенем сформованості цього складного особистісного утворення. Підготовка до нестандартної професійної діяльності як значуща ланка професійної освіти є якісною характеристикою нової педагогічної системи (цілісна сукупність цілей, шляхів, способів і форм набуття, поглиблення та розширення загальної й професійної освіти, соціальної зрілості та високого рівня професіоналізму, здійснення особистісно орієнтованого навчання, спрямованих на саморозвиток особистості), провідна ідея якої – оновлення змісту відповідно до вимог освітньої ситуації та в інтересах професійного становлення майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій.

3. Розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено концепцію професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, яка охоплює *методологічний, теоретичний, змістовно-процесуальний і практичний* концепти. *Методологічний концепт* ґрунтується на системному (передбачає цілісність професійної підготовки на основі її взаємодії та педагогічного освітнього середовища), особистісно орієнтованому (зумовлює орієнтацію системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів), компетентнісному (дає змогу трактувати готовність до професійної діяльності в галузі харчових технологій як базис розвитку професійної компетентності та креативності), змістовно-

процесуальному (забезпечує умови для опанування системи теоретичних засад і реалізації їхньої процесуальної грані), креативно-діяльнісному (уможлиблює конкретизацію пріоритетних напрямів підготовки), акмеологічному (забезпечує становлення особистості, здатної до саморозвитку, творчості, креативного мислення), аксіологічному (дає змогу сформуванню професійно-особистісних ціннісних орієнтацій, визначати пріоритети в особистісному та професійному розвитку), синергетичному (зумовлює розвиток педагогічної системи, сприяє виявленню прихованих можливостей особистості та перспектив її саморозвитку та самовдосконалення), технологічному (інтегрує в своєму змісті поняття, способи дій, творчий потенціал, досвід суб'єктної позиції) методологічних підходах. *Теоретичний концепт* визначає дані, параметри, дефініції, важливі для розуміння сутності досліджуваного процесу, передбачає обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах цифровізації освітнього процесу. *Змістовно-процесуальний концепт* інтегрує сукупність методологічних підходів і принципів, теоретичний фундамент нестандартної діяльності інженера-педагога, професійні компетенції й уміння, етапи професійної підготовки в умовах університетської освіти. *Практичний концепт* умотивовує потребу в експериментальній перевірці авторської педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, а також регламентує педагогічні умови, технології, форми та методи впливу на підвищення ефективності професійної підготовки.

4. Обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, як-от: створення позитивно-емоційного розвивального середовища; розвиненість інноваційного потенціалу особистості та творча насиченість змісту професійної діяльності; особистісна активна позиція суб'єктів освітнього процесу; методологічна грамотність в організації й реалізації системи професійної підготовки; науково-методичний супровід, що зумовлює ефективність професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. Констатовано, що перша педагогічна умова передбачає забезпечення у педагогічному закладі вищої освіти креативного освітнього середовища та позитивного психолого-емоційного клімату; друга – створення атмосфери пошуку, вияву активності, підвищення рівня готовності майбутніх інженерів-педагогів до творчої діяльності; третя – організацію пізнавальної діяльності в освітньому процесі, що сприяє залучення інноваційних методів засвоєння та використання їх як інструмента практичних дій; четверта – мотивацію до нестандартної діяльності: постановки завдання, генерування ідеї, побудови проекту, прогнозування результату, створення алгоритму практичних дій, оцінювання результату; п'ята – розроблення психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу, що уможлиблює ефективну професійну підготовку майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

5. Завдяки обґрунтуванню концепції, змісту, компонентів і педагогічних умов розроблено педагогічну систему професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. Систему побудовано з увагою до вимог професійної діяльності, конкурентоспроможності у європейському освітньому просторі та представлено як сукупність взаємодетермінованих блоків, а саме: *методологічно-цільового* (мета й завдання, методологічні підходи та принципи професійної підготовки), *змістового* (теоретичні основи творчої професійної діяльності, уміння, навички, креативні дії, способи нестандартного розв'язання професійних проблем), *технологічного* (взаємодія, співпраця та співтворчість викладача зі студентами в ході професійної підготовки, використання різноманітних технологій, активних форм і методів, психолого-педагогічного супроводу, педагогічного дизайну), *моніторингового* (методика моніторингу, критерії та показники рівнів готовності до нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій як показники продуктивності процесу, очікуваний результат і корекція (за потреби) досягнутих результатів, які набувають реалізації за допомогою діагностичного інструментарію).

Практична реалізація педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної професійної діяльності в умовах університетської освіти передбачала звернення до методологічних підходів, принципів, методичного та психолого-педагогічного супроводу, застосування інструментарію педагогічного дизайну в спеціально створених педагогічних умовах.

Оцінювання здобувачами вищої освіти випускних курсів змісту та якості підготовки у педагогічних ЗВО до професійної діяльності та ступінь їхньої зацікавленості в такій підготовці мотивували перегляд методів викладання загальноосвітніх і професійно-орієнтованих навчальних компонентів щодо інтенсифікації освітнього процесу та його спрямованості на здобуття майбутніми фахівцями в галузі харчових технологій практичних знань із сфери професійної підготовки. Недостатню зацікавленість студентів у виробленні практичних навичок професійної діяльності визнано наслідком низького рівня їхньої інформаційної культури, а також результатом слабкої шкільної підготовки.

Розроблену педагогічну систему професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної професійної діяльності використано для корекції освітніх програм спеціальностей 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) і 015 Професійна освіта (Сфера обслуговування) з увагою до їхньої професійної спрямованості.

6. На основі аналізу теорії та педагогічної практики доведено, що подолання односторонності розвитку особистості, гармонізація особистісного й професійного становлення майбутнього інженера-педагога можливі шляхом організації психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу як системи керування педагогічним впливом, спрямованим на створення умов для професійного розвитку студентів і втілюваним за трьома напрямками: психологічної підтримки й

професійно-педагогічної допомоги; професійного консультування; психолого-педагогічної корекції. Як наслідок, розроблено й упроваджено в освітній процес науково-методичний супровід реалізації педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, що містить: освітньо-професійні програми, робочі програми навчальних дисциплін, методичний посібник з виконання лабораторних робіт, конспекти лекцій, дидактичні матеріали, систему завдань, а також методичних рекомендацій до їхнього виконання; укладено навчально-методичний комплекс, лабораторний практикум із курсу «Проектування та САПР об'єктів ГРГ», комплект дидактичних матеріалів до дисципліни «Кухні народів світу», систему практико-орієнтованих рольових ситуацій, методичні рекомендації до проведення тренінгів тощо.

7. Констатовано про поетапне діагностування ефективності реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, тобто в ході побудови структурно-функціональної моделі такої підготовки й упровадження системи загалом.

Ефективність і позитивний вплив педагогічної системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій на формування їхнього професіоналізму доводять простежені під час експерименту якісні та кількісні зміни, тобто позитивна динаміка готовності майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної діяльності в галузі харчових технологій: під час констатувального етапу експерименту низький рівень готовності до творчої роботи мали 59,9% осіб, середній – 35,3% осіб, високий – 13,8% осіб, тоді як за результатами формувального етапу експерименту низький рівень виявили 42,8% осіб, середній – 40,8% осіб, а високий – 16,4% осіб. Позитивна динаміка рівнів готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до нестандартної діяльності зумовлена сукупністю педагогічних умов, створених для підвищення результативності професійного зростання таких фахівців.

Унаслідок узагальнення результатів дослідження можна стверджувати, що продуктивність професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної діяльності в галузі харчових технологій істотно підвищується завдяки обґрунтуванню, розробленню її теоретичних і методичних основ, а також реалізації в системі університетської освіти.

Результати дослідження уможливають формулювання низки пропозицій із сфери практичного використання, що стосуються:

- удосконалення рівнів креативних здібностей науково-педагогічних працівників та їхньої готовності до організації професійної підготовки на принципах педагогічної творчості;
- оновлення змісту, методики, технологій професійної підготовки здобувачів вищої освіти до нестандартної діяльності в галузі харчових технологій;

- розроблення методичного забезпечення, збагачення інструментарію педагогічного дизайну та методики психолого-педагогічного супроводу підготовки студентів до нестандартної діяльності;
- формування індивідуальних стратегій професійного зростання майбутніх інженерів-педагогів у системі університетської освіти й накопичення досвіду нестандартної діяльності в галузі харчових технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

Монографії

1. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності у галузі харчових технологій: теоретико-методичний аспект: монографія. Тернопіль: Вид-во «Вектор», 2024. 378 с.

Наукові публікації у періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних

Web of Science Core Collection i SCOPUS

2. Volkova Nataliia Valentynivna, Kondrashov Nikolay Mykolayovych, Kondrashova Katerina Gennadyevna, Chuvasov Mykhailo Olegovich, Slyusarenko Nina Vitaliivna. Technologization of preventive activities in the system of preparing future teachers: Apuntes Universitarios. Peru. Vol. 11, No 4. (2021). P. 183–202. URL: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/17315464>.

3. Volkova N., Kondrashova L., Chuvasova N., M. Kondrashov, Chuvasov M., Kondrashova K., Pedagogical Design: Methodological Resource improving the Quality of university Education. Nuances Est. Sobre Educ., Presidente Prudente. V 33, e022017, Jan. / Dec. 2022. №1-18. DOI: <https://doi.org/10.32930/nuances.v33i00.94952>.

4. Nataliia Volkova, Lidia Kondrashova, Nataliia Chuvasova, Mykhailo Chuvasov, Olena Drazhko, Alina Mankuta, Iryna Krasiuk. Readiness of future teachers for successful professional activities is the result of effective management of the university's educational process. Revista GeSec São Paulo, SP, Brasil v. 14, n. 8, p. 14094-14109, 2023. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001055357300003>.

Статті в наукових фахових виданнях України

5. Волкова Н. В. Соціокультурний контекст професійної підготовки майбутніх педагогів в епоху інформаційної комунікації. *Збірник наукових праць*. Кривий Ріг: КДПУ, 2010. Вип. 30. С. 417–423.

6. Волкова Н. В. Педагогічні умови формування інформаційної культури

студентів індустріально-педагогічних факультетів в контексті інформатизації професійної освіти. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Київ, 2010. Додаток 4, том V (23). С. 64–70.

7. Волкова Н. В. Формування інформаційної культури майбутніх фахівців: стратегічні орієнтири сучасної освітньої парадигми. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг: КДПУ, 2011. Вип. 32. С. 255–257.

8. Волкова Н. В. Шляхи ефективного формування інформаційної культури майбутніх інженерів-педагогів в умовах модернізації вітчизняної освітньої системи. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2012. Вип. 36. С. 575–583.

9. Волкова Н. В. Аспектування проблеми формування цілісного світогляду та інформаційної культури студентів ВПНЗ. *Гуманітарний вісник*. Додаток 1. Вип. 27, Том VI(39): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Гнозис, 2012. С. 120–128.

10. Волкова Н. В. Стратегічні цілі реалізації інформатизації вищої освіти. *Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. збірник: у 3 т.* Слов'янськ: СДПУ, 2012. Вип. 17. Т. 1. С. 247–253.

11. Волкова Н. В. Системний підхід до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. Київ: ПТО НАПН України, 2016. Вип. 11. С. 10–15.

12. Волкова Н. В. Умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у контексті сучасних євроінтеграційних процесів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 46. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 137–140.

13. Волкова Н. В. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2016. № 1. С. 137–140.

14. Волкова Н. В. Формування в майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності на основі компетентнісно-креативного підходу. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2017. Вип. 6. С. 123–137.

15. Волкова Н. В. Інноваційно-зорієнтований підхід як основа підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 1(35). С. 31–37.

16. Волкова Н. В. Методи формування творчої особистості майбутніх

інженерів-педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2017. № 54–55. С. 380–385. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2017_54-55_46

17. Волкова Н. В. Готовність до професійної діяльності як показник структурно-змістових і динамічних характеристик особистості майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка*. 2017. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_4_4.

18. Волкова Н. В. Професійна підготовка сучасного інженера-педагога у галузі харчових технологій в системі педагогічних категорій компетентнісного підходу. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2018. Вип. 8. С. 27–45.

19. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до використання комунікативних технологій у закладах професійно-технічної освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 105–112.

20. Волкова Н. В. Основні тенденції формування професійної культури майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2020. Вип. 11. С. 44–66.

21. Волкова Н. В. Методологічні підходи до дослідження формування професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2020. Вип. 56. С. 198–208.

22. Волкова Н. В. Провідні тенденції та психолого-педагогічні умови формування професіоналізму інженера-педагога в системі університетської освіти. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Переяслав: ПП «СКД», 2021. Вип. 13. С. 64–78. URL: <https://education-journal.org/index.php/journal/article/view/251>.

23. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Переяслав: ПП «СКД», 2022. Вип. 15. С. 52–70.

24. Волкова Н., Горбатюк Р., Кабак В. Формування здатності до особистісно-професійного саморозвитку в майбутніх здобувачів освіти. *Освітологічний дискурс*. № 3(42). 2023. С. 39–53. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.33>.

Статті в зарубіжних виданнях

25. Volkova N., Kondrashova L., Chuvasova N., Chuvasov M., Kondrashov. Student-Centrism-A Methodology for Improving the Quality of the University. Educational Process. International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). DOI:10.9756/INTJECSE/V14I5.668 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 05 2022.

26. Volkova N., Kondrashova L., Chuvasova N., Chuvasov M., Mankuta A., Krasiuk I. Problem-cognitivetask – instrumental resource of pedagogical designin in creasing the quality of university education. Revistade Gestao E Secretaria do Management and Administrative Professional Review. RevistaGesecSaoPaulo, SP, Brasil v. 14, n 8, p. 14094-14109,23. DOI: [https:// doiorg/107769.gesec.v14i8.2517](https://doi.org/107769.gesec.v14i8.2517).

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

27. Волкова Н. В. Теоретичні аспекти взаємозв'язку змістового та процесуального компонентів професійної підготовки майбутніх учителів технологій. *Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції.* Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2013. С. 25–28.

28. Волкова Н. В. Використання мультимедійних технологій у сучасному навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи. *Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії: матеріали XI Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької.* Київ, 2013. С. 27–29.

29. Волкова Н. В. Розроблення змістово-процесуального компонента студентів технологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ плюс-2015»:* матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції. Суми: Вид.-виробниче підприємство «Мрія», 2015. С. 25–27.

30. Волкова Н. В. Моделювання реалізації взаємозв'язку змістового та процесуального компонентів навчання дисциплін технологічного циклу. *Фундаменталізація змісту загальноосвітньої та професійної підготовки: проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Кривий Ріг, 2015. С. 6–9.

31. Волкова Н. В. Інформаційна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у сучасних умовах. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* Тернопіль, 2016. С. 18–20.

32. Волкова Н. В. Теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у професійній діяльності майбутніх учителів технологічного циклу дисциплін. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2016. С. 18–20.

33. Волкова Н. В. Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій. *Розвиток промисловості та суспільства*: матеріали Міжнародної науково-технічної конференції. Кривий Ріг, 2016. С.16–18.

34. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. *Новітні комп'ютерні технології*: збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2016. С. 85–87.

35. Волкова Н. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах модернізації системи вищої освіти. *Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Бердянськ, 2017. С. 55–57.

36. Волкова Н. В. Формування педагогічних знань і вмінь майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Вища школа в контексті євроінтеграційних процесів*: збірник доповідей і тез Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 2017. С. 116–18.

37. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до вивчення та використання педагогічного досвіду як соціально-педагогічна проблема. *Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Кривий Ріг, 2017. С. 42–43.

38. Волкова Н. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Підвищення якості освіти: стан, проблеми, перспективи*: матеріали Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції. Кривий Ріг, 2017. С. 50–52.

39. Волкова Н. В. Щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві (ІТОНВ-2017)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Луцьк, 2017. С. 35–37.

40. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Організація контролю навчальних досягнень майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у процесі вивчення дисциплін загальнопрофесійної підготовки. *Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 2018. С. 52–54.

41. Волкова Н. В. Професійно-педагогічні вміння в системі підготовки майбутніх інженерів-педагогів на основі компетентнісного підходу. *Підготовка*

конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кривий Ріг, 2018. С. 102–104.

42. Волкова Н. В. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця, 2018. С. 117–120.

43. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Формування інформаційної культури в майбутніх інженерів-педагогів. *Збірник наукових праць*. Вип. 10. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2018. С. 65–69.

44. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Професійно-педагогічні вміння в системі підготовки майбутніх інженерів-педагогів на основі компетентнісного підходу. *Мова, культура та освіта*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів. Вінниця: ВНАУ, 2018. С. 74–77.

45. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Features of the professional activities of future engineer-and-teachers in the field of food technology. *Proceedings of the 1 International Scientific and Praktical Conference*. Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness. Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018. P. 203–206.

46. Волкова Н. В. Професіоналізм інженера-педагога у галузі харчових технологій як науково-педагогічна проблема. Четверті всеукраїнські педагогічні читання «Професійна успішність педагогічного працівника – основа якості освітнього процесу». Черкаси. 2019. С. 56–59.

47. Волкова Н. В. Теоретичні аспекти взаємозв'язку психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін при підготовці майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в посткласичній парадигмі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 2019. С. 52–54.

48. Волкова Н. В. Розвиток професіоналізму у майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: досвід та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Умань, 2019. С. 55–60.

49. Волкова Н. В. Підвищення ефективності психолого-педагогічної підготовки – основа формування професіоналізму майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій. *Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві (ІТОНВ-2019)*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Луцьк, 2019. С. 36–38.

50. Волкова Н. В. Формування інформаційно-конструктивної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в області харчових технологій. *Науково-дослідна*

робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Бердянськ, 2019. С. 107–110.

51. Волкова Н. В. Сутнісно-змістовна характеристика інформаційно-конструктивної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в області харчових технологій. *Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Кривий Ріг, 2019. С. 55–59.

52. Волкова Н. В. Проєктування та САПР об'єктів ГРГ. Лабораторний практикум для студентів спеціальності 015.16 Професійна освіта (Сфера обслуговування). Кривий Ріг, 2020. 128 с.

53. Волкова Н. В. Сутність і специфіка компетентно-діяльнісного підходу в системі вищої освіти при підготовці інженера-педагога у галузі харчових технологій. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі: матеріали II науково-практичної конференції молодих учених.* Харків, 2020. С. 70–74.

54. Волкова Н. В. Принцип наступності компетентно-діяльнісного підходу у підготовці майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Педагогіка сучасності: виклики і перспективи цифрової доби: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Переяслав, 2022. С. 57–60.

55. Волкова Н. В. Інтерпретація отриманих результатів дослідження формування базових професійних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Глухів, 2022. С. 77–81.

56. Волкова Н. В. Моделювання процесу формування професіоналізму у майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій в умовах університету. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії: матеріали IV Всеукраїнського відкритого науково-практичного онлайн-форуму.* Київ, 2022. С. 99–101.

57. Волкова Н. В. Моделювання освітньої технології формування професіоналізму інженера-педагога в процесі його професійної підготовки. *Філософські аспекти професійної освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* Херсон, 2022. С. 115–120.

58. Волкова Н. В. Моделювання процесу формування професіоналізму у майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій. *Управління розвитком ЗП(ПТ)О на засадах педагогічної логістики: стан, реалії, досвід: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Чернівці, 2022. С. 150–154.

59. Волкова Н. В. Шляхи формування професійної майстерності майбутніх інженерів-педагогів з харчових технологій. *Технологічна і професійна освіта:*

проблеми і перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Глухів, 2022. С. 113–118.

60. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій: компетентнісно-діяльнісний підхід. *Педагогіка сучасності: виклики і перспективи цифрової доби*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Переяслав, 2023. С. 90–94.

61. Волкова Н. В. Моделювання освітньої технології формування професіоналізму інженера-педагога у галузі харчових технологій у процесі його професійної підготовки. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Глухів, 2023. С. 72–74.

62. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Кваліфікаційні вимоги до підготовки бакалаврів спеціальності 015 «Професійна освіта. Сфера обслуговування». *Модернізація змісту освіти у підготовці майбутніх професійно-педагогічних фахівців*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кривий Ріг, 2023. С. 77–79.

63. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Формування готовності здобувачів вищої освіти до використання цифрових технологій у професійній діяльності. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Кривий Ріг, 2023. С. 80–84.

64. Волкова Н. В. Основні параметри техніко-економічного обґрунтування ЗРГ, що проєктуються. *Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації*: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2023. С. 101–103.

65. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Критерії та показники ефективної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві (ІТОВН-2023)*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Луцьк, 2023. С. 112–114.

66. Волкова Н. В. Результативно-оціночний компонент організаційно-змістової моделі підготовки майбутніх інженерів-педагогів до використання педагогічного дизайну. *Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2023. С. 238–242.

67. Волкова Н. В. Аналіз основних кваліфікаційних вимог освітньої програми 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) при вирішенні професійно-орієнтованих завдань. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Кременець, 2023. С. 27–30.

АНОТАЦІЇ

Волкова Н. В. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2024.

У дисертації досліджено й обґрунтовано теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій у педагогічних закладах вищої освіти. Встановлено, що підготовка майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в галузі харчових технологій зосереджується на ефективному використанні особистісного потенціалу студентів, опануванні професійних компетентностей, необхідних для продуктивної професійної діяльності, гармонізації знань, здібностей, установок, без єдності яких неможлива нестандартність практичних дій. Виявлено теоретичні узагальнення й авторські підходи до організації та структурування змісту підготовки майбутніх інженерів-педагогів до нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій, яка забезпечує належний рівень готовності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму.

Побудовано концепцію, що охоплює методологічний, теоретичний, змістовно-процесуальний і практичний концепти, які в сукупності забезпечують формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та підприємствах харчової промисловості. Їх практична спрямованість є теоретичним підґрунтям створення системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах університетської освіти.

Спроектовано педагогічну систему підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, яка зорієнтована на вимоги професійної діяльності, конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках, і охоплює: методологічно-цільовий (мету й завдання, методологічні підходи та принципи професійної підготовки), змістовий (теоретичні основи творчої професійної діяльності, уміння, навички, креативні дії, способи нестандартного розв'язання професійних проблем), технологічний (взаємодію, співпрацю та співтворчість викладача й студентів у ході професійної підготовки, застосування різноманітних технологій, активних форм і методів, науково-методичний супровід, педагогічний дизайн), моніторинговий (методику моніторингу, критерії та показники рівнів готовності до нестандартної професійної діяльності в галузі харчових технологій як показники продуктивності цього процесу, очікуваний результат і корекцію (за потреби) досягнутих результатів, що набувають реалізації за допомогою діагностичного інструментарію) блоки.

Обґрунтовано сутність готовності студентів до професійної діяльності в галузі харчових технологій як складного особистісного утворення, що передбачає

установку на використання різноманітних технологій, раціональні прийоми та способи нестандартної діяльності, креативні й рефлексивні здібності та професійно-педагогічні цінності, які забезпечують продуктивність професійної діяльності в нестандартних формах її здійснення. Готовність як багатогранне явище об'єднує в своїй структурі взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти, а саме: мотиваційно-ціннісний – мотиви, стійкий інтерес, установку на нестандартну професійну діяльність; змістовно-процесуальний – науковість, самостійність, активність дій; креативно-технологічний – креативний стиль діяльності, вміння послуговуватися технічними засобами; рефлексивно-оцінний – рефлексію й оцінювання досягнутих результатів, їхню відповідність запланованим цілям.

Реалізацію запропонованої структурно-функціональної моделі педагогічної системи уможлиблюють такі педагогічні умови, як: створення позитивно-емоційного розвивального середовища; розвиненість інноваційного потенціалу особистості та творча насиченість змісту професійної діяльності; особистісна активна позиція суб'єктів освітнього процесу; методологічна грамотність в організації та реалізації системи професійної підготовки; психолого-педагогічний супровід, що визначає ефективність професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

У освітній процес упроваджено психолого-педагогічний супровід реалізації педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, який складається з: освітньо-професійних програм, робочих програм навчальних дисциплін, методичного посібника з виконання лабораторних робіт, конспектів лекцій, дидактичних матеріалів, системи завдань, а також методичних рекомендацій щодо їхнього виконання. У дослідженні розроблено навчально-методичний комплекс, лабораторний практикум курсу «Проектування та САПР об'єктів ГРГ», комплект дидактичних матеріалів до дисципліни «Кухні народів світу», систему практико-зорієнтованих рольових ситуацій, методичні рекомендації до проведення тренінгів тощо.

Шляхом теоретичного аналізу методичних основ професійної підготовки встановлено, що технологізація освітнього процесу та використання педагогічного дизайну професійної підготовки студентів, залучення системного підходу до укладання дидактичних, методичних матеріалів і рекомендацій слугує важливим ресурсним резервом підвищення продуктивності педагогічної системи в межах професійного зростання майбутніх інженерів-педагогів, формування їхньої готовності до нестандартної професійної діяльності.

Визначено рівні сформованості мотиваційно-цінного, змістово-процесуального, креативно-технологічного, рефлексивно-оцінного компонентів готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності. Упровадження педагогічної системи сприяло позитивній динаміці зміни рівнів сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності завдяки цілісності, систематичності, цілеспрямованості дій учасників освітнього процесу та дотримання

сукупності педагогічних умов. Ґрунтуючись на кількісних та якісних показниках рівнів сформованості готовності констатуємо про дієвість педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності в галузі харчових технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, інженери-педагоги, педагогічна система, готовність до професійної діяльності в галузі харчових технологій, концепція, концепти, педагогічні умови, структурно-функціональна модель, технологізація, педагогічний дизайн, компоненти, нестандартна діяльність.

ABSTRACTS

Volkova N. V. Theoretical and methodological principles of professional training of future engineers-pedagogues in the field of food technologies— Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. Rivne State Humanities University. Rivne, 2024.

The dissertation researched and substantiated the theoretical and methodological principles of professional training of future engineer-pedagogues in the field of food technology in pedagogical institutions of higher education. It has been established that the training of future engineers-pedagogues for professional activities in the field of food technology focuses on the effective use of the personal potential of students, the mastery of professional competencies necessary for productive professional activity, the harmonization of knowledge, abilities, attitudes, without the unity of which non-standard practical actions are impossible. Theoretical generalizations and author's approaches to the organization and structuring of the content of the training of future engineers-pedagogues for non-standard professional activities in the field of food technology, which ensures the appropriate level of readiness as an important characteristic of pedagogical professionalism, have been revealed.

A concept has been built that includes methodological, theoretical, content-procedural and practical concepts, which collectively ensure the formation of the readiness of future engineers-pedagogues for professional activity in professional (vocational-technical), professional higher education institutions and food industry enterprises. Their practical orientation is the theoretical basis for the creation of a system of professional training of future engineers-pedagogues in the field of food technology in the conditions of university education.

A pedagogical system of training future engineers-pedagogues in the field of food technology has been designed, which is oriented towards the requirements of professional activity, competitiveness on the domestic and foreign markets, and covers: methodological-target (goals and tasks, methodological approaches and principles of professional training), content (theoretical foundations creative professional activity, abilities, skills, creative actions, non-standard methods of solving professional problems), technological (interaction, cooperation and co-creation of the teacher and students during professional training, the use of various technologies, active forms and methods, scientific and

methodological support, pedagogical design) monitoring (monitoring methodology, criteria and indicators of levels of readiness for non-standard professional activity in the field of food technology as indicators of the productivity of this process, the expected result and correction (if necessary) of the achieved results, which are realized with the help of diagnostic tools) blocks.

The essence of students' readiness for professional activity in the field of food technology as a complex personal education, which involves the attitude to the use of various technologies, rational methods and methods of non-standard activity, creative and reflective abilities and professional and pedagogical values that ensure the productivity of professional activity in its non-standard forms, is substantiated. Readiness as a multifaceted phenomenon unites interrelated and interdependent components in its structure, namely: motivational-valuable – motives, persistent interest, attitude to non-standard professional activity; content-procedural – scientificity, independence, activeness of actions; creative-technological – creative style of activity, ability to use technical means; reflexive-evaluative – reflection and assessment of the achieved results, their compliance with the planned goals.

Implementation of the proposed structural-functional model of the pedagogical system is made possible by such pedagogical conditions as: creation of a positive-emotional developmental environment; the development of the innovative potential of the individual and the creative saturation of the content of professional activity; personal active position of the subjects of the educational process; methodological literacy in the organization and implementation of the professional training system; psychological and pedagogical support, which determines the effectiveness of professional training of future engineers-pedagogues in the field of food technology.

In the educational process, psychological and pedagogical support for the implementation of the pedagogical system of training future engineers-pedagogues in the field of food technologies is introduced, which consists of: educational and professional programs, work programs of academic disciplines, methodological manual for performing laboratory work, lecture notes, didactic materials, a system of tasks, as well as methodical recommendations for their implementation. The study developed an educational and methodological complex, a laboratory workshop for the course "Design and CAD of objects in the GRG", a set of didactic materials for the discipline "Kitchens of the Nations of the World", a system of practically oriented role-playing situations, methodological recommendations for conducting trainings, etc.

Through a theoretical analysis of the methodological foundations of professional training, it was established that the technologicalization of the educational process and the use of pedagogical design of professional training of students, the involvement of a systematic approach to the compilation of didactic, methodical materials and recommendations serve as an important resource reserve for increasing the productivity of the pedagogical system within the professional growth of future engineers-pedagogues, forming their readiness for non-standard professional activities.

Levels of formation are defined motivational-valuable, content-procedural, creative-technological reflective-evaluative components of the readiness of future engineers-pedagogues in the field of food technologies for professional activity. The introduction of the pedagogical system contributed to the positive dynamics of changes in the levels of readiness of future engineers-pedagogues in the field of food technology for professional activity due to the integrity, systematicity, purposefulness of the actions of the participants in the educational process and compliance with the set of pedagogical conditions. Based on the quantitative and qualitative indicators of the levels of preparedness, we state the effectiveness of the pedagogical system of training future engineers-pedagogues for professional activities in the field of food technology.

Key words: *professional training, teacher engineers, pedagogical system, readiness for professional activity in the field of food technology, concept, concepts, pedagogical conditions, structural-functional model, technologization, pedagogical design, components, non-standard activity.*

Підписано до друку 23.05.2024.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 05/24/2-1

Віддруковано у видавничому центрі «Вектор»
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.
ФОП Осадца Ю.В.